

רבי יוסי ורבי שמעון [הגר"א] אומרים: בנות ישראל סומכות, רשות.

היה אפשר לפרש שלכן אמר להן לסמוך כדי לקיים מצות סמיכה.

אמר רבי יוסי: פח לי חכם אחד ששמו אבא אלעזר:

והרי תיפוק ליה דאינה לסמיכה כשירה כלל, כיון שלא עשו בכל כוחן?!

פעם אחת היה לנו עגל של זבחי שלמים, והביאנוהו לעזרת נשים, וסמכו עליו נשים. ולא עשינו כן מפני שאנו סוברים שיש מצות סמיכה בנשים, אלא כדי לעשות נחת רוח לנשים.

אמר מתוך רבי אמי: "חדא, ועוד" קאמר! חדא: דליתא לסמיכה כלל.

ועוד: כדי לעשות נחת רוח לנשים.

ואי סלקא דעתך "סמיכה בכל כחו" בעינן, האם משום נחת רוח דנשים עבדינן עבודה בקדשים?! והרי כשסומך בכל כחו, משתמש הוא בבהמת קדשים?!

אמר רב פפא: שמע מינה מדרבי יוחנן שמפרש טעם איסור הסמיכה משום שבות:

אפילו צדדין של בהמה אסורין משום שבות!

אלא לאו, שמע מינה לא בעינן סמיכה בכל כחו, ותיקשי לרמי בר חמא?!

כלומר: אף על גב שעיקר השבות הוא שלא לרכוב על גבי בהמה [ומשום גזירה שמא יחתוך זמורה כדי להנהיגה], מכל מקום כל השמושים בבהמה אסורים, ואפילו במקום שאינו עשוי כדי להשתמש, כגון צידי הבהמה.

ומשינינן: לעולם אימא לך: בעינן סמיכה בכל כחו.

דאי סלקא דעתך: צדדין מותרין, נסמוד אראשה [ב"ח] של בהמה שאינה אלא כצדדין?!

ולא אמר להן אבא אלעזר לעשות סמיכה גמורה שיש בה משום עבודה בקדשים, אלא דאמר לחו אבא אלעזר לאותן נשים: אקפו ידיכו [הקלו, ואל תכבדו את ידיכן] ולא תסמכו בכל כוחכן, כדי שלא להשתמש בקדשים.

אלא לאו שמע מינה: אפילו צדדין אסורין.

ותמהינן עלה: אי הכי, שלא היתה זו סמיכה כשירה, כיון שלא היתה בכל כחו, האיך אמרו בברייתא: לא מפני שסמיכה בנשים, ומשמע אילו היה דין סמיכה אף בנשים,

רב אשי אמר: אפילו תימא צדדין מותרין, א-ז
אי אפשר לסמוך על ראשה, היות וכל ד"בהדי גבה" — כגבה דמי!

אחר: דכי האי גוונא לא הוי מצות עשה שהזמן גרמא דהיא רק תנאי דאין לילה כשר לסמיכה, וכן במילה, וראה שם מה שכתב בזה.

מצות עשה שהזמן גרמא, והוא הדין מילה לפי דעתו אינה בכלל מצות עשה שהזמן גרמא, ראה שם.

ובשפת אמת הביא דברי הטורי אבן בסגנון

כל מקום בבהמה שהוא שוה לגובה הגב של הבהמה, כגון הראש, הרי הוא כגב הבהמה שגזרו עליו באיסור שבות, ויש בסמיכה, אפילו על הראש, משום שבות.

ומוספין, שהן דוחים את השבת וכל שכן את היום טוב.⁽²⁾

ובית הלל אומרים:

מביאין ביום טוב שלמים.

[ופליגי בה בכיצה יט, אם אף נדרים ונדבות של שלמים באים לדעת בית הלל ביום טוב, כיון שיש בהם אכילה לבעלים, או שמא מודים הם לבית שמאי, שרק שלמים שהם לחובת היום באים ביום טוב, ולא נדרים ונדבות כיון שיכול להביאן לאחר זמן].

זכן מביאין ביום טוב עולות.

[ופליגי בה בכיצה כ ב, אם מביאים רק עולת ראייה שהיא לחובת היום, או אף נדרים ונדבות של עולות קרבים ביום טוב לדעת בית הלל; ומיהו קרבנות שקבוע להם זמן שהם דוחים אפילו את השבת, כל שכן שהם דוחים את היום טוב לכולי עלמא].⁽³⁾

וסומכין עליהם.

אף שהסמיכה שבות היא, כיון דמותר להביאן לא גזרו שבות לבטל סמיכתן [וכדעת הלל רבם במשנה לעיל].

מתניתין:

בית שמאי אומרים: (1)

מביאין ביום טוב שלמים, שהם חובת היום, ויש בהם אכילה לבעלים [אבל נדרים ונדבות שאינן לחובת היום, ויכול להקריבם בזמן אחר, אין באים אפילו שלמים].

ואין הבעלים סומכין עליהם ביום טוב, מפני שהסמיכה היא בכל כחו, ובהשענותו הוא משתמש בבעלי חיים, ואסור בשבת ויום טוב משום שבות. אלא סומך עליהן מערב יום טוב, כי אין צריך שתהא הסמיכה סמוכה לשחיטה [וכדעת שמאי רבם במשנה לעיל].

אבל לא מביאין ביום טוב עולות כלל, ואפילו לא עולות ראייה שהן חובת היום, כיון שאין בהם גם אכילה לבעלים.

חזן מעולות שקבוע להם זמן. כגון תמידין

3. ברש"י לעיל ז ב [וראה לשונו כאן] כתב: "דקסברי בית שמאי לכם ולא לגבוה" כלומר: לא התירה תורה אלא מלאכת אוכל נפש להדיוט, שנאמר: אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם, ודרשינן "לכם ולא לגבוה". ומשמע דוקא לבית שמאי אבל לא לבית הלל.

וצריך לפרש כוונתו, דהיינו לאותו מאן דאמר דסבירא ליה אפילו נדרים ונדבות של עולה שאין

1. מחלוקת בית שמאי ובית הלל בהקרבת שלמים ועולות ביום טוב, מתבארת על פי הגמרא בכיצה יט א, וכ ב, וברש"י שם.

2. אבל עולת ראייה, אף על פי שמצותה ביום טוב הראשון של רגל, כיון שיש לה תשלומין כל שבעה, אינה חשובה קרבן שקבוע לו זמן, כן כתב הטורי אבן, וכן כתב המנחת חינוך מצוה פח בדעת רש"י; וראה בגמרא ובתוספות פסחים עו ב, ובהערה לקמן.

עצרת [חג השבועות] **שחל להיות בערב שבת**, ולדעת בית שמאי אינו יכול להביא עולת ראייה לא ביום טוב ולא בשבת, לפיכך: (4)

בית שמאי אומרים: "יום טוב" שלו יום שחיתת קרבנות החגיגה והראייה, או קרבנות

הראייה לבדם, נקראים "יום טוב", מאירין הוא **אחר השבת**. (5)

ובית הלל — לשיטתם, שסוברים מביאין עולת ראייה ביום טוב — אומרים: אין לה "יום טוב", אלא ביום טוב מביאה. (6)

בהם צורך הדיוט שכולה לגבוה, אף אלו מקריבין ביום טוב, ועל כרחך דלא דרשי לכם ולא לגבוה.

ומיהו בביצה יט א מבואר, דאיכא למאן דאמר נדרים ונדבות של שלמים קרבים לבית הלל אבל לא נדרים ונדבות של עולה, ולדעתו כתבו התוספות בביצה יב א וכו', דאף בית הלל מודו דדרשינן לכם ולא לגבוה, והיינו טעמא דחלוקים השלמים מן העולה.

4. לכאורה היה נראה הטעם דנקט "עצרת" ולא שאר רגלים, מפני שפסח וסוכות לעולם אין חל יום ראשון שלהם בערב שבת, היות ו"לא אדו ראש" ו"לא בדו פסח".

אלא שבסיפא דמשנתנו איתא: "חלה להיות בשבת" ואעצרת דרישא קאי, והרי כיון ש"לא בדו פסח" "לא גהז שבועות"? וראה בהגהות רבי יצחק אייזיק חבר, שביאר לפי דעת רש"י למה נקט "עצרת".

5. ביארו התוספות, כי אפילו למאן דאמר [לעיל ט א] תשלומין דראשון, הם ואם לא היה ראוי בראשון אינו משלים בשני, מכל מקום יש תשלומין לעולת ראייה שלא היה יכול להקריבה ביום ראשון מחמת השבת. כי בכל מקום שאין העכוב בגופה, אלא מחמת שהיום גורם, הרי זה חשוב כמי שראוי בראשון ומשלים ביום אחר.

ובטורי אבן [לעיל ט א ד"ה כיון] חלק על דבריהם, שתלו הטעם משום דהיום גורם, ולדעתו עיקר הטעם הוא, כיון שאם תאמר שאין

לו תשלומין הרי ממילא הוי קרבן שזמנו קבוע שהוא דוחה את השבת [כי מה שאינו דוחה את השבת כדין קרבן שזמנו קבוע הוא — לדעת הטורי אבן — זה משום שיש לו תשלומין כל שבעה], וכיון שכן, הדין נותן שלא ידחה את השבת ויהיה לו תשלומין, ראה שם שהארין בזה.

ובמנחת חינוך מצוה פח ד"ה וראיתי, כתב שלא כדבריו; ומשום, שטעם קרבן שאין זמנו קבוע שאינו דוחה את השבת אינו מפני שאין מוכרח להקריבו היום, אלא גזירת הכתוב היא בקרבנות שבעצמותם זמנם קבוע שידחו את השבת, וכשבעצמותם אין קבוע זמנם אינם בכלל דחייה.

ולפי זה, קרבן שיש לו תשלומין שאינו דוחה את השבת, אינו משום שיוכל להקריבו בחול, אלא משום שעל ידי דין תשלומין נעשה הקרבן בעצמותו קרבן שאין זמנו קבוע, וכיון שכן, אפילו אם בפועל לא יהא בקרבן זה — שאתה אוסרהו לעשות בשבת — תשלומין, כיון שלא ראוי היה בראשון, מכל מקום לא ידחה את השבת מחמת עיקר דין תשלומין שלו, ונדחית סברת הטורי אבן.

וראה גמרא ותוספות פסחים עו ב, והובא במנחת חינוך שם.

6. א. בפשוטו, אין הנידון במשנתנו אלא על טביחת העולה, כי את החגיגה הרי בין לבית שמאי ובין לבית הלל מקריבים ביום טוב, וכן כתבו המאירי ומהרש"א; ורש"י שהזכיר גם את

ולכן, אילו היו נוהגים מנהגי יום טוב באחד בשבת, היה נראה כאילו אנו מודים לשיטת הצדוקים.⁽⁸⁾

גמרא:

אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא:

מניין לעצרת — שאינה אלא יום אחד — שמכל מקום יש לה תשלומין, לקרבנות ראייה ולקרבנות חגיגה כל שבעה?

שנאמר: "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך: בחג המצות, בחג השבועות, ובחג הסוכות".

מקיש הכתוב את חג השבועות לחג המצות, כדי ללמדך:

מה חג המצות יש לה לראייה ולחגיגה תשלומין כל שבעה, שהרי כן למדנו לעיל ט א מהאמור בחג הסוכות "וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים", והוא הדין לחג המצות

ומודים בית הלל לבית שמאי: שאם חלה עצרת להיות בשבת, שעושין "יום טוב" אחר השבת, כיון שאין עולת ראייה דוחה את השבת.

וב"יום טוב" של עצרת שחלה להיות בשבת:

א. איין כהן גדול מתלבש בכליו הנאים של חולין [רש"י], אבל בשאר "יום טוב" היה מתהדר.⁽⁷⁾

ב. ומותרין בהספד ובתענית, שלא כבשאר "יום טוב".

והטעם: כדי שלא לקיים דברי האומרין [הצדוקים] שלעולם עושים עצרת אחר השבת.

שנאמר בתורה בספירת העומר "וספרתם לכם ממחרת השבת", והם מפרשים כפשוטו, שתמיד צריך להתחיל לספור ביום ראשון, שהוא ממחרת השבת. ולדבריהם עצרת חלה לעולם ביום ראשון. אבל חז"ל קיבלו את פירוש הכתוב, שכוונתו לממחרת יום טוב ראשון של פסח.

החגיגה צריך ביאור, וראה תוספות ומהרש"א; ובהגהות רבי יצחק אייזיק חבר ביאר שיטת רש"י בזה.

ב. מחלוקת בית שמאי ובית הלל ב"יום טוב" נתבארה כפי מסקנת הגמרא, ומתחילה סלקא דעתין בגמרא לפרש באופן אחר.

7 התוספות תמהו על רש"י, כי לפי פירושו למה נקט "כהן גדול"?!⁽⁷⁾

ולפיכך מפרשים התוספות את כוונת המשנה על בגדי כהונה שלו, כי דרך הכהן הגדול היה,

להכנס ולשמש ביום טוב בשביל כבוד היום. וביום טוב היה נמנע מלעבוד בבית המקדש, כדי שלא יאמרו יום טוב הוא; וראה גם במאירי.

8. במאירי מבואר כאן, שבשאר "יום טוב" היו נוהגים איסור הספד ותענית.

ובמשנה למלך פרק ו מכלי המקדש [הביאו רבינו עקיבא איגר] כתב, שאי לאו הצדוקין היה אסור בהספד ותענית, שהרי אפילו יחיד שמביא קרבן אסור הוא באותו יום בהספד ותענית; וראה עוד שם לענין איסור מלאכה.

השבועות, ויהיו תשלומיו של חג השבועות שמונה ימים?!

דהכי תנן: מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג, חוגג את כל הרגל ויום טוב האחרון. (11)

ומשנינן: כיון שיכול אתה להקיש חג השבועות לחג הסוכות ולהרבות הרבה ימים, ויכול אתה להקישו לחג המצות ולרבות מעט ימים, הרי כלל הוא:

תפשת מרובה לא תפשת, תפשת מועט תפשת!

כלומר: כל מקום שתמצא שני דרכים, אחד תופש מרובה ואחד תופש מועט, טוב לך לתפוש את המועט, שהרי אפילו היה לך לתפוש את המרובה ותפשת את המועט, תפיסתך תפיסה היא, שהרי יש בכלל המרובה גם המועט, אבל אם תתפוש את

שהוא שבעת ימים — אף חג השבועות יש לה לראייה ולחגיגה תשלומין כל שבועה, ואף שחג השבועות אינו אלא יום אחד. (9)

ומקשינן: ואימא: מקיש חג השבועות לחג הסוכות, וללמדך: מה חג הסוכות יש לה תשלומין כל שמונה, שהרי אפילו ביום טוב האחרון של חג משלימין, אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שמונה?!

ומשנינן: יום שמיני של חג הסוכות — רגל בפני עצמו הוא, ואינו בכלל ההיקש שח חג בשבועות לסוכות.

ואכתי מקשינן: אימור דאמרי "שמיני רגל בפני עצמו" רק לענין פז"ר קש"ב. (10)

אבל לענין תשלומין, הרי אף יום השמיני תשלומין דראשון הוא.

ואם כן, יש להקיש גם אליו את חג

בו בסוכה].

קרוב = אין קרבותיו כסדר קרבנות החג, שפריו מרובים, אלא מתמעטים והולכים מדי יום, ומקריבים י"ד כבשים בכל יום, ואלים שנים. ואילו בשמיני עצרת רק פר אחד, איל אחד, ושבעה כבשים.

שיר = אין השיר שהיו שרים על הקרבן המשך סדר השיר שהיו שרים בחג.

ברכה = ברכת המלך. שהיו מברכים בו את המלך, זכר לשלמה המלך, שנאמר בו: ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך [ובסוכה פירש עוד רש"י שאומרים "את יום השמיני"].

11. תמה הצל"ח: וכי לא ידע התרצן הראשון את המשנה המפורשת ששמיני תשלומין דראשון

9. תמה הצל"ח: מנין לנו שבחג המצות אין תשלומין כל שמונה מהיקש חג המצות לחג הסוכות, והרי בגמרא לקמן רצו ללמוד מהיקש עצרת לחג הסוכות, שאף בעצרת יש תשלומין כל שמונה? וראה שם.

10. פז"ר קש"ב הוא נוטריקון:

פייס = עושים פייס [הגולה] איזה משמרת כהונה תקריב את הפר בקרבן מוסף, מה שאין עושים בכל ימות החג, לפי שהיה בהם מספר הפרים רב, ויכלו לחלק את העבודה בהם לכל משמרות הכהנים.

זמן = מברכין בו "שהחינו".

רגל = יש לו שם רגל בפני עצמו, ואינו קרוי סוכות [ובסוכה מח א פירש רש"י שאין יושבין

המרוכה והיה לך לתפוש את המועט, הרי נמצא שתפשת שלא כדת [רש"י].

אלא, למאי הלכתא כתביה רחמנא לחג הסוכות?

כדי לאקושי חג הסוכות לחג המצות, לומר לך: מזה חג המצות טעון לינה בירושלים במוצאי יום טוב הראשון [רש"י], אף חג הסוכות טעון לינה. (12)

ומפרשינן: **והתם** — גבי חג המצות — **מנלן** שהוא טעון לינה?

י"ב-ב משום **דכתיב** "כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשכן שמו, שם תזבח את הפסח בערב. ובשלת ואכלת במקום אשר יבחר ה' אלהיך בו.

ופנית בבוקר והלכת לאחריך."

ועל כרחך בוקר זה של חול המועד הוא, שהרי בבוקרו של יום טוב אינו יכול לילך לאהלו משום איסור תחומין [רש"י]. (13)

תנן במשנתנו: **עצרת שחל להיות ערב שבת:**

בית שמאי אומרים: יום טובח שלה אחר השבת.

ובית הלל אומרים: אין לה יום טובח.

מאי לאו, הכי קא אמרי בית הלל: **אין לה לעצרת יום טובח כלל**, כלומר: אם לא הקריב ביום טוב שוב אין מקריב כלל [רש"י], לפי שאין תשלומין לעצרת. (14)

ומשנינן: **לא** כאשר פירשת, אלא:

אף שיש לו תשלומין כל שבעה, מכל מקום מי שאינו מתראה ביום ראשון נקרא פושע.

ותמה על זה, שהרי מצות ראייה אפשר לקיים גם בלילה, ראה שם אריכות בזה.

התוספות תמהו על פירושו של רש"י כאן, שהרי רק לרבי עקיבא תחומין דאורייתא, אבל לדעת רבנן אין איסור תחומין אלא מדרבנן, וראה עוד בדבריהם בדין י"ב מיל אם הוא מדאורייתא לכולי עלמא [כשיטת הרי"ף והרמב"ם].

ובטורי אבן הקשה, דאפילו לרבי עקיבא לא ניחא, כי אף הוא לא אמר אלא בשבת ולא ביום טוב.

14. תמה בטורי אבן, האיך סלקא דעתין לפרש כוונת המשנה שאין לה יום טובח מפני שאין לה תשלומין, והרי לפי זה האיך נפרנס את הסיפא של משנתנו שאמרו: ומודים שאם חלה להיות

הוא?! ועוד הרבה לתמוה בדברי הגמרא, וראה שם מה שביאר.

ויש מי שביאר דברי התרצן הראשון, דהכי קאמר: כיון ששמיני רגל בפני עצמו הוא, אם כן אין לך היקש של עצרת לאותו רגל, שלא הקישה התורה אלא עצרת לחג הסוכות ולא לשמיני עצרת.

ועל זה הקשתה הגמרא, כיון דלענין תשלומין אינו רגל בפני עצמו, אם כן שוב יכול אתה להקיש עצרת לשמיני עצרת לענין תשלומין.

12. ביאר הב"ח: אין לומר אף חג השבועות לא הוקש לחג המצות אלא לענין לינה, ולא לענין תשלומין, כי אין היקש למחצה.

13. רש"י במסכת ראש השנה ה א פירש באופן אחר: ביום טוב לא קאמר קרא, שהרי הוא יום שחיובו ליראות בעזרה; וביאר בטורי אבן, כי